

Základy psychologie pro MŠ

Sociální psychologie

LITERATURA

- ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2007.
- ŘEZÁČ. J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 2003.
- MERTIN, GILLERNOVÁ. *Psychologie pro učitelky mateřské školky*. Praha: Portál, 2010.

SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE

- Předmět - společenský život člověka, tj. jeho vztahy k jiným lidem, spol. aktivity, strukturu a dynamiku sociálních útvarů
- Jedinec ve vztahu k sociálnímu světu
- Vlivy kulturního prostředí na člověka
- Pro učitele přináší základní poznatky o fungování mezilidských vztahů a soc. útvarů, o sociálním učení a společ. Dimenzi vývoje osobnosti

Socializace

- Souhrn procesů vzájemné interakce mezi společnostmi a jedincem
- Přeměna biologického jedince v kulturní bytost
- Začleňování jedince do společnosti
- Proces objevování lidské spol. jedincem
- Vrstání do společnosti
- Smyslem socializace je humanizace jednotlivce

Sociální role, postoje

- **Sociální role** je komplexní způsob chování přiměřený určité sociální situaci (očekávané chování)
- **Postoj** je získaný hodnotící vztah k objektům okolí i sobě samému. Tendence chovat se ustáleným způsobem. Má tři složky kognitivní, afektivní, konativní.

Adaptace, adjustace

- Adaptace – přizpůsobování se prostředí (biol. psychologické, sociální)
- Adjustace – spec. případ adaptace, přizpůsobování se sociálnímu prostředí, zasahováním na jedné straně a přejímání na druhé straně. Není jen pasivní činností i aktivní zasahování do prostředí (asimilace, akomodace)
- Sociální dezirabilita – pohotovost chovat se sociálně schvalovaným způsobem
- Maladaptace, maladjustace – neadekvátní průběh přizpůsobování se okolí

Socializace

- Působí na oblast kognitivní – socializace poznávání
- Emotivní – socializace citů
- Konativní – socializace vůle

Socializace jedince

- Personalizace – utváření osobnosti
- Kulturace – osvojování kultury society
- Profesionalizace – zaujetí profesní role
- Socializace – přijetí občanské role

Etapy socializace

- Permanentní proces
- Stádia :
- 1) hlavní činností je manipulace s předměty a **kontakt s matkou**, vznik „já“ (do 3 let)
- 2) hlavní činností je **hra**, „my“ děti a oni“ dospělí, sebeobjevování (do 6 let), pozice v kontextu rodiny
- 3) **učení**, role žáka, učí se poznávat svět, diferencuje se vědění o světě
- 4) dospělost, odpovědnost, hlavní činností je **práce**, objevena péče, výchova, pozice v kontextu společnosti

Produkty socializace

Sebepojetí - vytvoří si představu o sobě (**sebeobraz, sebepojetí**)

- Na základě sebehodnocení a hodnocení jinými vytváří **sebeocenění, sebeúcta**
- představa o svých plánech, životních cílech vytváří **sebekoncepci, seberealizaci**
- Představa o svých možnostech - **aspirace**
- Kritéria pro posuzování - **hodnoty, svědomí**
- **Postoje, role, sociální dovednosti** (percepční, komunikační, organizační)
- Sociální rysy – jedinečné projevy vlastní svébytnosti
- Sociální dovednosti – interakční, percepční, komunikační, organizační

Sociální učení

- Osvojování si komplexních způsobů chování a jednání přiměřených určité sociální situaci.
- Produktem jsou sociální role, postoje, hodnoty
- Formy:

Sociální posilování, imitace, identifikace

Kritériem efektivity socializace je úroveň psychosociální vyspělosti , míra autonomie a autenticity

INTERAKCE

- Vzájemné ovlivování
- Vzájemná stimulace, podněcování
- Jednání jednoho je zároveň výsledkem a příčinou jednání druhého
- Skutečnost, že se mezi lidmi při společné činnosti utvářejí mezilidské vztahy a na sebe vzájemně působí
- Interakce je jev jež tvoří součinnost a vzájemný vztah

Interakce - atributy

- Vzájemnost/vztažnost – projev jednoho je ve vztahu k druhému
- Stimulace – podněcování aktivit, neustálá výměna signálů
- Ovlivnění – změna chování jednoho je důsledkem působení druhého

Formy součinnosti

- Koexistence – jedinci směřují ke svým individuálním cílům
- Koordinace – vzájemné sladění podmínek směřující k indiv. cílům
- Kooperace – společná cesta ke společným cílům

Formy mezilidských vztahů

- Rivalita, soupeření
- Soutěžení
- Reciprocita – vstřícnost, vzájemná podpora, otevřenost
- Manipulace

PERCEPCE

- Sociální percepce (J. Bruner)
- Sociální determinace percepčních procesů
- Selektivní zpracovávání informací
- Vnímání člověka člověkem
- „Je procesem výběrového přijímání a interpretace informací z vnitřního a vnějšího světa jedince. Není jen viděním, ale i hodnocením.“ (Řezáč, 1998)

ZÁKONITOSTI

- Zákon selekce
- Efekt primárnosti
- Zákon interference
- Subjektivní děj, podvědomá hodnotící hlediska, senzitivita jedince

Vnímání druhého člověka

- Takový, jaký objektivně je
- Jak se vidí on sám
- Jak ho vidí druhý člověk (v dyadické interakci)
- Tři složky : expektační, afektivní, atributivní
- Teorie atribuce
- „Každý člověk si v průběhu socializace vytváří soubor percepčních dovedností a percepční schéma.“ (Řezáč, 1998)

Chyby v posuzování, percepční stereotypy

- Haló-efekt
- Efekt novosti
- Logická chyba
- Efekt shovívavosti
- Chyba centrální tendence
- Chyba kontrastu
- Chyba blízkosti
- Předsudky
- Osobní posuzovací styl
- Pygmaloin/Galatea/Golem efekt

Učitelova percepce dětí v MŠ

- Jsou projevy dětí více podmíněny situačně než u dospělých?
- Mé vnímání a hodnocení dětí ovlivňuje jejich chování a zasahuje do vývoje jejich sebepojetí
- Uvědomuji si nežádoucí tendence, očekávání v mém vnímání a posuzování dětí (Golem efekt)
- Zamýšlím se nad chováním a projevy dětí i z hlediska mého podílu na něm?

KOMUNIKACE

- Je symbolickým výrazem interakce
- Vyjadřuje vztah mezi účastníky komunikace
- Znamená přenos informací a vzájemné vlivnování
- Komunikační situace: Komunikat, recipient, komuniké

Komunikační situace

- 1) Pojetí situace
- 2) Percepční a atribuční schéma
- 3) Vyjádření sdělení (komuniké)

Úrovně sdělení (vrstvy)

- I. Verbalizace
- II. Skutečný obsah sdělení
- III. Vztahový podtext
- IV. Prožitek
- V. Motiv komunikace
- VI. Nevědomá sféra

Neverbální komunikace

- Oční kontakt
- Postoje fyzické (posturologie)
- Mimika
- Gestika
- Haptika
- Proxemika
- Paralingvistika

Komunikace v MŠ

- Autentická
- Neverbální komunikace více vnímána dětmi
- Neverbální podporuje verbální projev
- Využívat více jazyk popisný než hodnotící
- Využívat empatii v komunikaci
- Pozitivní formulace, výroky
- Profesionální

Efektivní komunikace

Základy psychologie pro MŠ

Pedagogická psychologie

Pedagogická psychologie

„Soustava poznatků o vnitřní zákonitosti změn navozených v chování člověka během výchovně vzdělávacího procesu.“

V.Příhoda

„Věda o psychologických zákonitostech permanentního a cyklického vzdělávání a výchovy dětí, mládeže a dospělých.“

Durič

Školní psychologie - zkoumá možnosti
uplatňování psychologických poznatků,
prostředků, metod a technik v podmínkách
práce školy

Učitelská psychologie - psychologie pro
učitele shrnuje poznatky a metody ze souboru
psychologických věd pro potřebu učitelů.

Užití pedagogické psychologie

- 😊 orientace ve složitých situacích v terénu
- 😊 zdokonalování způsobů práce
- 😊 dosahování lepších výsledků i osobního uspokojení

Pedagogická psychologie řeší:

- otázky poznávání žáků
- zvláštnosti jednotlivých vývojových etap osobnosti ve vztahu k vyučování a výchově
- problémy psy základů vyuč. procesu, účinnosti didaktických postupů, motivace v pedagogickém procesu (význam potřeb a zájmů,..)

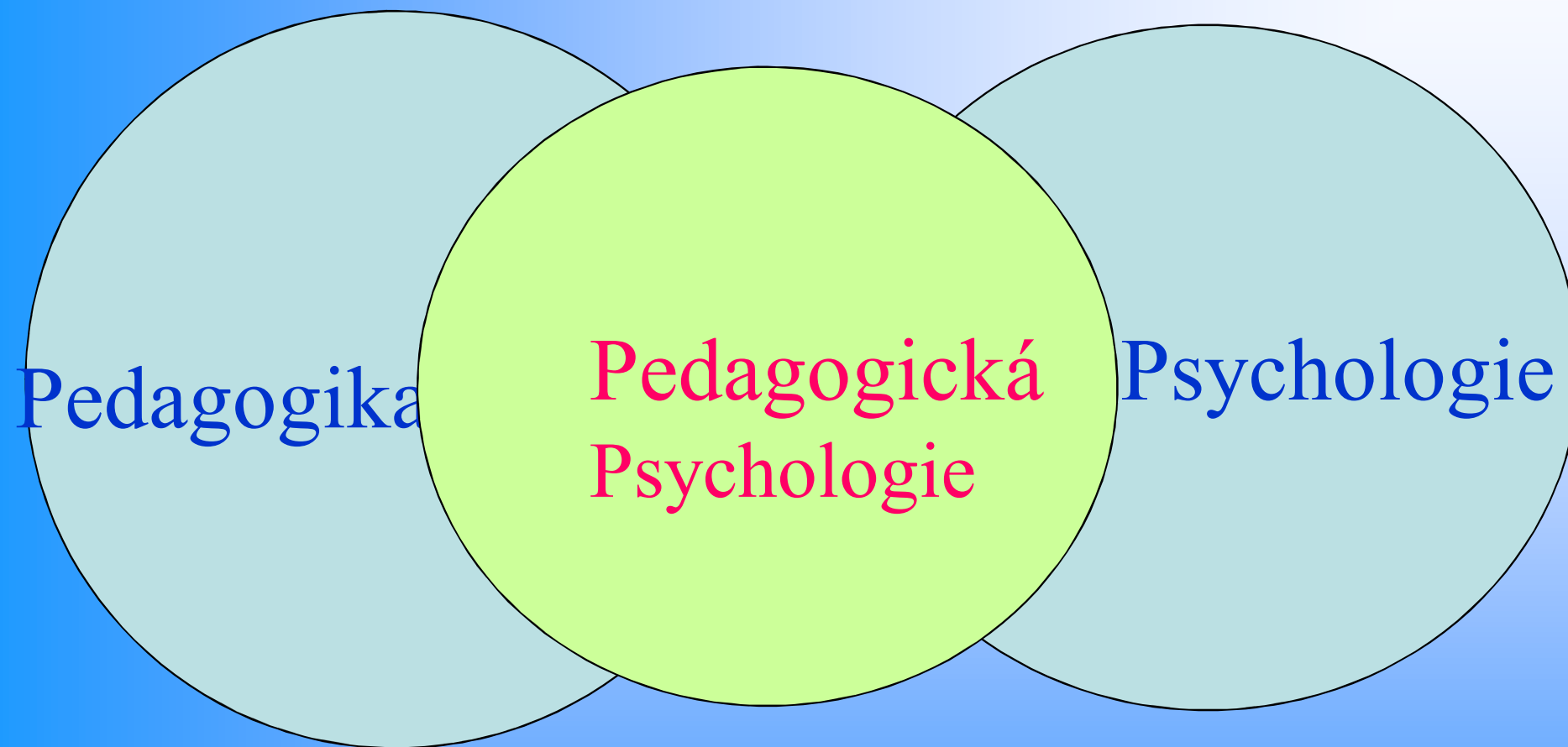
Pedagogická psychologie řeší:

- problémy poznávací činnosti a jejího rozvoje
- problémy psy základů výchovy, problém kázně z psych. hlediska
- problémy psy žákovského kolektivu, jeho utváření, ovlivňování
- socializace, nápodoba, ztotožnění během výchovné a vzdělávací činnosti

Metody pedagogické a sociální psychologie

- **Pozorování** (příležitostné, systematické, zúčastněné) introspekce, sebepozorování
- **Dotazník**
- **Rozhovor**
- **Experiment**
- **Rozbor výsledků činnosti žáka**
- **Projektivní techniky**
- **Kazuistika**

Pedagogika

Pedagogická
Psychologie

Psychologie

Pojmy

- **Vývoj** - změna, pohyb, vzestupnou tendenci, sestupnou tendenci
- **Výchova** - komplexní, celoživotní společenský proces ovlivňování osobnosti
- **Učení** - opak zděděného, vrozeného, instinktivního

UČENÍ V ŠIRŠÍM POJETÍ

**přizpůsobování se organismu prostředí
a ke změnám tohoto prostředí**

UČENÍ V UŽŠÍM POJETÍ

osvojování vědomostí, dovedností, návyků

UČENÍ

**získávání zkušeností a utváření jedince
v průběhu jeho života (aktivní proces)**

UČENÍ

- **„Poměrně trvalá změna v potenciálním chování jedince v důsledku zkušenosti.“** (D. Fontana, 2007)
- „Získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života, opak vrozeného.“ (J. Čáp, 1997)
- Děj působící na všechny druhy psychických procesů (Čáp, 1997)
- Přizpůsobování organismu prostředí (adaptace) a změnám prostředí
- Osvojování vědomostí, dovedností, návyků, postojů
- Učením se rozvíjí osobnost

UČENÍ

Plní funkci:

- 😊 Přizpůsobení jedince prostředí
/biologické hledisko/
- 😊 Přizpůsobení jedince pro život ve společnosti /sociální hledisko/

Učení člověka   x   učení zvířat

UČENÍ

- Celoživotní proces
- Aktivní
- Složitá činnost, v níž jsou obsaženy psychické procesy poznávací, citové a volní. Působí v něm pozornost, nálada, schopnosti i charakter, všechny druhy psychických jevů působí v učení a učením se také rozvíjí.
- Vše v učení působí a učením se rozvíjí

Druhy učení

- Učení verbální (poznatkům, osvojování vědomostí)
- Učení kognitivní (pojmové, řešení problémů, učení se principům)
- Senzomotorické učení
- Sociální učení-posilování, imitace, identifikace

Druhy učení

- Mechanické učení
- Klasické podmiňování (pavlovské)
- Instrumentální podmiňování (skinnerovské)
- Učení vhladem

Druhy učení

- Senzomotorické
- Učení poznatkům
- Řešením problémů
- Sociální učení

(Čáp, 1997)

Senzomotorické učení

Učení se pohybovým návykům, probíhající jako cvičení, výcvik, trénink, pohybové dovednosti

/pracovní činnosti, hra na hudební nástroj, psaní, sportovní činnosti/

Získávání předpokladů k vykonávání činností náročných na koordinaci senzorů a pohybů

Senzomotorické učení

Etapy:

- 1) Počáteční fáze
- 2) Fixační fáze
- 3) Zdokonalovací fáze

Nácvik v celku, po částech

Křivka učení

Vyjadřuje přibývání úspěšnosti, správnosti provedení pohybové činnosti v čase

Vztah učení a paměti

učení $\neq$ memorování

- Paměť je předpokladem učení
- Učení může stimulovat vývoj
- Rozdíl mezi učením člověka a zvířat, myšlení ne jen mechanické opakování
- Výsledkem učení je změna psychických stavů i vlastností člověka

Obecné zákony učení

- 1) V průběhu učení se opakované výkony jedince přibližují k cílové podobě (**opakování**)²⁾
  - 2) Zdokonalování výkonu v průběhu učení je určováno soustavou autoregulačních procesů a zdokonalováním této soustavy (**zpětná vazba**)
  - 3) Učení závisí na motivaci, výsledcích předchozího učení, vlastnostech jedince, jeho přítomného stavu, vnějších podmínkách a vzájemném působení vnějších a vnitřních činitelů. (**motivace**)
- **transfer**

Zákony učení

- **Zákon motivace**
- **Zákon zpětné vazby**
- **Zákon opakování**

Transfer a interference

Zákon motivace

- Motivace – energizace organismu k činnosti, má velikost, směr (vektor)
- Motivace **vnitřní**/intrinsická – zájem, potřeba, vlastní uspokojení, zvědavost
- Motivace **vnější**/extrinsická - vliv vnějších činitelů, odměna, pochvala
- Nežádoucí motivace – strach, bolest, úzkost

Motivace

- Motivaci v učení ovlivňují:

Novost situace, předmětu a činnosti	Činnost žáka a uspokojení z ní	Úspěch a neúspěch
Sociální momenty	Předchozí zkušenost	Souvislost předmětu s živ. perspektivami
Zájmy	Znalost výsledku v učení	Odměna a trest
Tendence k dokončení úkolu	Aspirační úroveň	Formulace cílů

Rušivé vlivy na motivaci

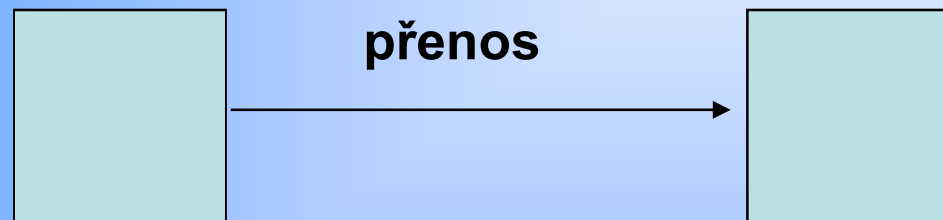
- Opakované žákovy neúspěchy
(nedostatky žáka, vnější podmínky)
- Osobní vztahy, emoční klima
- Metoda vyučování
- Způsob výchovy
- Nadměrné zabývání se stejnou činností
bez přestávek (nasycení činností)

Zákon zpětné vazby

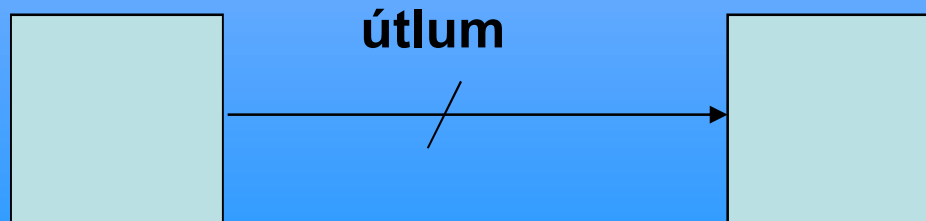
- Žák získává zpětné informace o tom, jak se učí
- Nezafixovat chybu
- Kontrola učitelem
- Kontrola spolužákem
- Sebekontrola

Transfer a interference

- Transfer = přenos

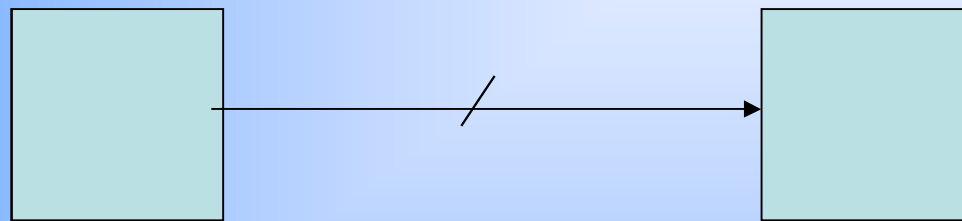

- Interference = rušení, negativní transfer

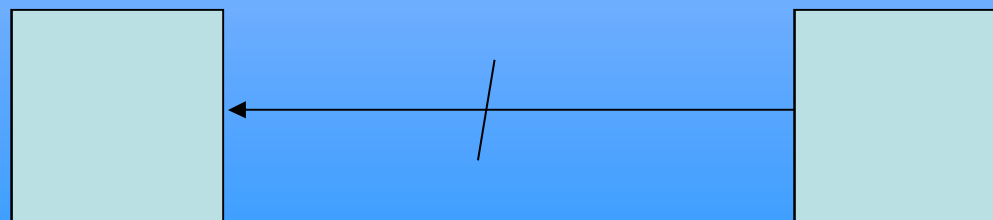

Interference

- Proaktivní- negativní vliv na následující

- Retroaktivní – negativní vliv na dříve naučené

Transfer

- Horizontální /nespecifický – zobecnění vztahů, principů
- Vertikální/specifický – obsahově příbuzné oblasti
- Bilaterální – přenos motorických dovedností z jedné končetiny na druhou

Doporučení pro praxi

- Při vyučování maximálně využít transfer a odstranit interferenci:
  - ✓ Kontrola předchozích vědomostí a dovedností a doplnění mezer patří k základním předpokladům efektivního učení a vyučování.
  - ✓ Srovnávat starou a novou činnost, jejich shody a rozdíly, co přenést z dřívější činnosti, kde jsou chyby.
  - ✓ Chyby včas odstraňovat, než dojde k jejich upevnění.
  - ✓ Při osvojování dvou podobných činností začít s druhou, až je první pečlivě osvojená, přemýšlet o shodách a rozdílech.

Zákon opakování

- Zákon frekvence, opakování (Thorndike)
- Opakováním se posílí spojení mezi podnětem a reakcí
- Přepřacovat a zdokonalovat naučené

Opakování

- „Vědomé reprodukování informace v pracovní paměti“ (Atkinson, 2003)
- Opakování pravděpodobně nejen udržuje položku v pracovní paměti, ale zároveň ji **přesunuje do dlouhodobé paměti**
- **nemělo by to být pouhé reprodukování bez hlubšího porozumění.** Opakování může mít mnohem více podob-málokdy se žák něco naučí napoprvé, jednorázově. Právě smysluplné učení vyžaduje určitý čas a několikanásobné vrácení se k tomu, co se člověk učí
- E. L. Thorndike dospěl k závěru, že pouhé opakování nemůže být samo o sobě základem naučení se něčemu. Důležitý je také způsob opakování: opakování spojené s **porozuměním a myšlenkovou organizací** materiálu, resp. s praktickou činností je v průměru asi čtyřikrát účinnější než pouhé mechanické opakování

Podstata opakování

Zákon opakování se týká všech zákonů učení. Jeho podstata spočívá v: upevňování získaných vědomostí a dovedností

- současně ale umožňuje zjišťovat nové vztahy mezi prvky učiva,

tím učivo dostává hlubší význam a lépe se zařazuje do životní zkušenosti učícího se člověka, stejně jako do jeho systému vědomostí. Opakování tuto funkci plní však pouze tehdy, je-li aktivní. Čili neplní ji tehdy, je-li mechanické, jedná-li se o tzv. dril-nemělo by to být pouhé reprodukování bez hlubšího porozumění. Opakování může mít mnohem více podob-málokdy se žák něco naučí napoprvé, jednorázově. Právě smysluplné učení vyžaduje určitý čas a několikanásobné vrácení se k tomu, co se člověk učí

Zákon opakování

- rozvrhnout opakování v čase
- zapojit nejvyšší psychické funkce (hlavní myšlenky, strukturu)
- respektovat psychohygienické zásady (přestávky, střídání činnosti, dodržování křivky výkonnosti atd.)
- využít pozitivní motivace a sebemotivace

Zákon opakování

- Je nutné, aby bylo opakování **aktivním procesem-cílem je přepracování a zdokonalení**
- Důležité je také najít si **vhodný způsob organizace**

Žák/student by měl při opakování vzít v úvahu následující:

- **opakovat rozmanitým způsobem**
- **opakovat systematicky**

Rozložení opakování v čase

- Výzkumy ukázaly, že lepší výsledky má opakování rozdělené na kratší časové úseky a oddělené přestávkami a jinou činností, než opakování soustředěné. Souhlasí to s poznatkami o únavě při učení, o významu přestávek a aktivního odpočinku.
- Doporučuje se věnovat více času prvnímu učení, další opakování mohou být již kratší.
- Nejúčinnější je, pokud přestávky mezi jednotlivými opakováními rostou v aritmetické řadě (postupně po 2, 4, 6...dnech)

JAK SE UČÍME

- ZAPAMATOVÁNÍ ZÁVISÍ NA ČETNOSTI A ČERSTVOSTI
- KP a DP existují odděleně v mozku
- Informace se uloží do DP jen kdy je používána a připomínána (opakování)
- Novou informaci spojit s činností
- Pamatujeme si to, co opakujeme a užíváme

Kognitivní styl

Učební styl

Kognitivní styl

(Fontana, 2010)

- Způsob poznávání, výběr, vnímání, třídění, ukládání a kódování přijímaných podnětů a informací
- Individuální – vychází z předchozího učení a zkušeností, má vrozený základ
- Charakterizován osobním tempem a zaměřením na přesnost, postupy, které člověk používá v učebních situacích

Kognitivní styl – typy

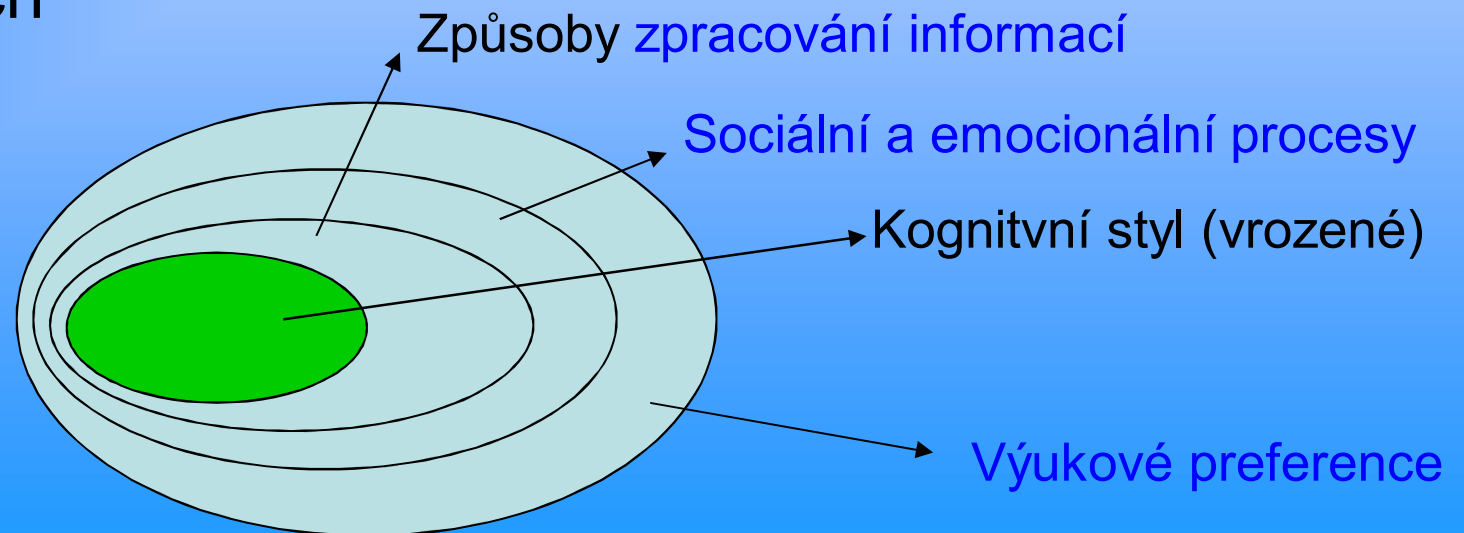
- **Reflektivní styl**-pomalejší, přesnější
- **Impulzivní styl**-rychlý, méně přesný

UČEBNÍ STYL

- Takové postupy, které člověk používá v určitém období života v učebních situacích. (mladší děti impulzivnější)
- Individuální způsob osvojování poznatků
- Do jisté míry závislé na obsahu
- Vznikají na vrozeném základě
- Ovlivnován osobnostními charakteristikami žáka

Učební styly (Mareš, 1998)

- Vznikají na vrozeném základě (kognitivní styl) a rozvíjejí se spolupůsobením vnějších (motivační, emocionální, sociální) a vnitřních vlivů
- Postupy, které člověk používá v učebních situacích
- Individuální způsob osvojování poznatků
- Obdobný postup v různých učebních situacích

Typy učebních stylů- dominantní smysl (Sovák, 1900)

- Sluchově – mluvní
- Zrakový
- Hmatový a pohybový
- Slovně pojmový- bližší abstraktní myšlení, snadno chápe, obecnější principy

Využití

- Učitel volí správné vyučovací postupy
- Vnímání rozdílů mezi žáky
- Pro žáka zefektivňování učení
- Diagnostika – pozorování, rozhovor, dotazník, analýza produktů (písemné, grafické práce dětí)
- Hromadné vyučování rozvíjí povrchový styl
- Problémové vyučování rozvíjí hloubkový styl učení

Psychologie inteligence

- # Vymezení pojmu
- # Druhy inteligence
- # IQ rozložení inteligence v populaci

1. Intelligence jako přizpůsobení

- Intelligence je schopnost jedince přizpůsobit myšlení novým podmínkám a životním úkolům, které nelze zvládnout naučenými dovednostmi a návyky. **(W.Stern)**
- Inteligenci definuje jako obecnou schopnost jedince, která se projevuje v účelném jednání, správném uvažování a přizpůsobení prostředí svým možnostem. **(D.Wechsler)**

Druhy inteligence

E.L.Thorndike (1918)

Teoretickou (abstraktní) –schopnost rozumět a umět zacházet se slovními či jinými symboly, schopnost rozumět a zacházet s věcmi

Praktická – schopnost zacházet s věcmi

Sociální –schopnost rozumět lidem a umět jednat s lidmi

R.B.Cattell

Fluidní – je nezbytná pro zvládnutí úkolů, které vyžadují přizpůsobení novým podmínkám a situacím a je determinována především geneticky

Krystalická – se uplatňuje zase v řešení úkolů vyžadujících určité dovedností a využívajících minulou zkušenost, její formování závisí především na podnětnosti prostředí

Teorie rozmanitých inteligencí H. Gardnera

1. Lingvistická inteligence, jazyková

- zahrnuje schopnost rozumět řeči, mluvit, číst a psát.
- *vysokou úroveň mají spisovatelé*

2. Logicko-matematická inteligence

- projevuje se při vědeckém myšlení zejména při řešení logických hádanek, problémů, odvozování důkazů a provádění výpočtu
- *u filosofů a matematiků*

3. Prostorová inteligence

- projevuje se dobrou orientací v prostoru a snadným vytvářením vizuálních představ
- *architekti, orientační běžci a navigátoři na moři*

4. Muzikální inteligence, hudební

- uplatňuje se při zpěvu, komponování, dirigování či hře na hudební nástroje
- *u dirigentů, hudebních virtuosů a skladatelů*

5. Tělesně-pohybová (kinetická) inteligence

- je schopnost užívat své tělo nebo jeho části k provádění cílevědomých a obratových pohybů
- *tanečníci, sportovci či chirurgové*

6. Intrapersonální inteligence

- se projevuje jako schopnost rozumět sobě samému, chápat své myšlenky, emoce a činy

7. Interpersonální inteligence

- lidé s vysokou úrovní této schopnosti rozumí druhým lidem a mezilidským vztahům
- *psychoterapeuti, učitelé*

Další druhy inteligence

✦ Emocionální inteligence (D. Goleman, 1995)

- Sebedůvěra
- Motivace vlastního jednání
- Vytrvalost
- Kontrola impulsů
- Regulace nálad
- Empatie
- Optimismus

J.D. Mayer a P. Salovey považují za nejdůležitější **pět emočních schopností:**

- *Kontrola vlastních emocí*
- *Poznání vlastních emocí*
- *Poznávání emocí druhých*
- *Sebemotivace*
- *Zvládání sociálních vztahů, tedy sociální obratnost*

Měření inteligence

W. Stern r.1914 kvocient inteligence:

$$IQ = \frac{\textit{mentální}}{\textit{chronologický}} * 100$$

Inteligence je to, co je měřeno testy inteligence. Francouzský psycholog Alfred Binet pojmenoval schopnost podat výkon jako mentální věk

IQ<100 má nižší inteligenci, než by odpovídalo věkovému standardu

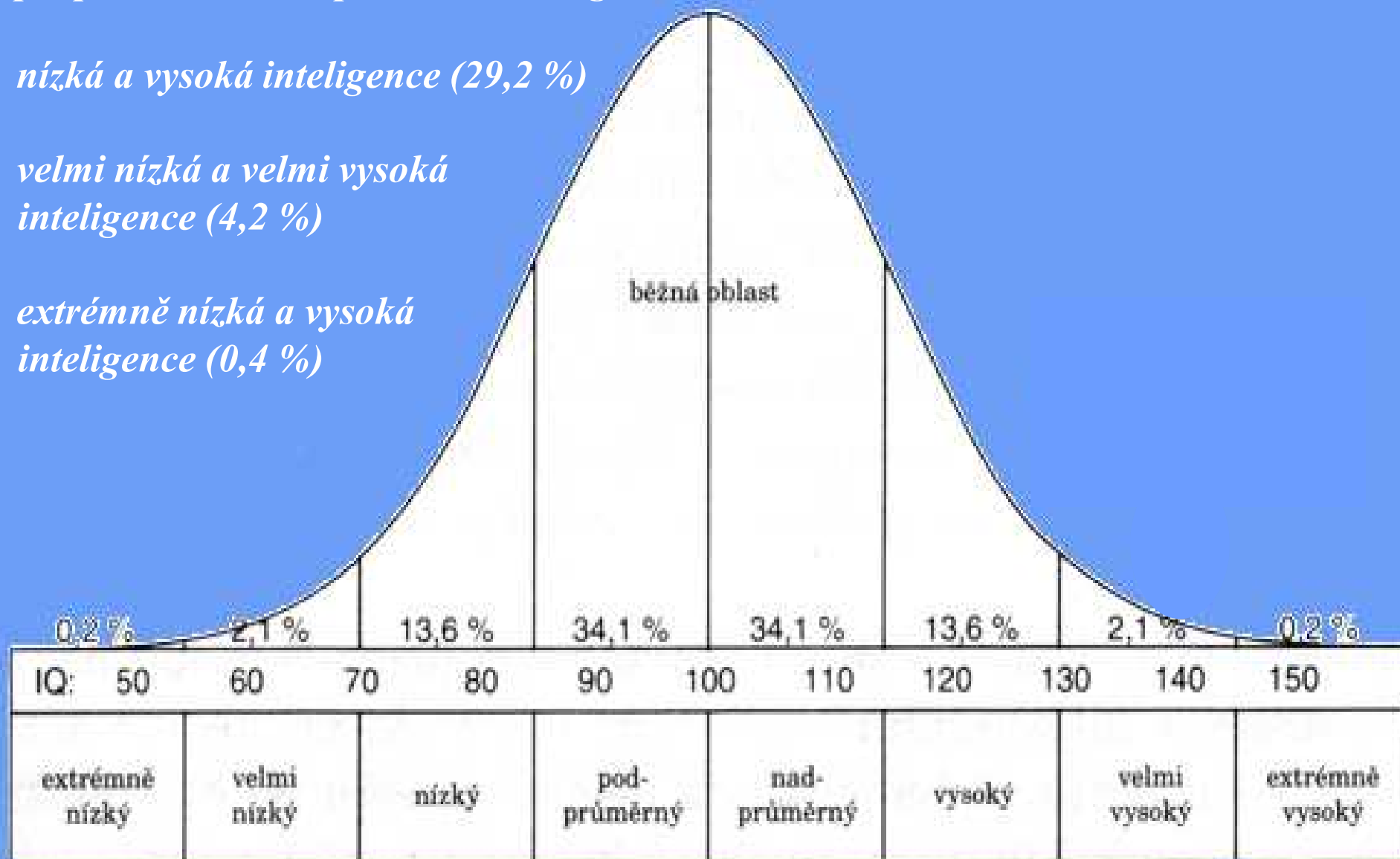
IQ>100 jedinec má vyšší inteligenci, než by odpovídalo věkovému standardu

Průměrný IQ se pohybuje kolem hodnoty 100 a vyjadřuje skutečnost, že mentální věk odpovídá věku chronologickému.

Hodnota IQ není stálá veličina a může se věkem měnit, obvykle o ± 8 stupně IQ.

Gaussova křivka

- *inteligence většiny obyvatelstva (68,2 %) se pohybuje kolem průměru v pásmu podprůměrné a nadprůměrné inteligence*
- *nízká a vysoká inteligence (29,2 %)*
- *velmi nízká a velmi vysoká inteligence (4,2 %)*
- *extrémně nízká a vysoká inteligence (0,4 %)*

Co je klima školní třídy?

(Čáp, Mareš, 2007)

- **Klima – dlouhodobé emocionální ladění ve třídě**
- **Obsahově – ustálený způsob vnímání, hodnocení a reagování všech aktérů na to, co se ve třídě děje, co se dříve stalo, či co se očekává, že se odehraje.**
- **Důležité je, jak klima vnímají ti, kteří se ho přímo zúčastňují, ne jaké klima objektivně je**

Atmosféra

Krátkodobé citové ladění ve třídě

- vyjadřuje **krátké trvání** a **vysokou proměnlivost**.
- ve třídě se **velmi rychle mění**, zřídka trvá déle než jednu nebo několik vyučujících hodin, je **situačně podmíněna** (před písemnou prací, o přestávkách)

Klima školní třídy - aktéři

- **Klima společně vytvářejí :**
  - **všichni žáci** (konkrétní třídy)
  - **učitelé** (vyučující ve třídě)

Optimální klima

- cílevědomé
- orientované na úkoly
- uvolněné
- vřelé
- podporující žáky
- se smyslem pro pořádek

Charakteristiky učitelů

- sebejistota, vřelost, přátelskost
- podnikatelský duch ve třídě
- navazování kontaktu očima
- používat humor
- jasně stanovit pravidla chování
- dobře upevněná autorita
- poskytovat žáků hodně podnětů

Prostředí třídy

- Zahrnuje například **architektonické aspekty**(řešení učebny, vybavení, velikost, rozmístění nábytku, možnost změny tvaru).
- **Estetické, hygienické** (vytápění, větrání, osvětlení)
- **Akustické** (úroveň hluku a šumu, akustika učebny)

Sociální klima třídy

- Zahrnuje **dlouhodobé jevy**.
- Jsou po několik měsíců i let typické pro konkrétní třídu a učitele. **Vytvářejí je** všichni **žáci** v určité třídě, **skupinky**, na které se třída rozpadá, **jednotlivci**, ale také **sbor učitelů** a **jednotlivý učitelé** vstupující do dané třídy.
- Je ovlivňováno také širšími jevy – klima školy, sociální klima učitelského sboru.

Psychosociální klima školy

- Množina aspektů školního prostředí
- Dlouhodobé
- Zahrnuje: všechny zaměstnance školky, žáky, znaky školky
- Sociální vztahy, které se utvářejí v rámci školního života, interakce mezi osobami ve školce
- Pozitivní školní klima jako vlastnost zdravé školky

Negativní klima školy

- Násilí
- Agrese
- Šikana

Sociální klima naší školky

Nedokončené věty

- 1. Ráda bych, kdyby v naší školce.....
- 2. Pozitivně hodnotím...
- 3. Vůbec se mi nelíbí...
- 4. Je obtížné.....
- 5. Ráda bych změnila...
- 6. Obávám se .....
- 7. Jsem spokojena...
- 8. Velice se mi líbí...

Specifické poruchy učení

SPU

Definice

- Poruchy učení jsou souhrnným označením různorodé skupiny poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabývání a užívání takových dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, matematické usuzování nebo počítání. (Zelinková, 2003)
- Tyto poruchy předpokládají dysfunkci centrálního nervového systému.

Pojem dysfunkce

(Zelinková, 2003)

- Předpona dys- porucha funkce CNS
- Neřadí se zde pomalé osvojování dovedností číst a psát a počítat (mentální retardace)
- Mají společné projevy: potíže v soustředění, pravolevá orientace, smyslové vnímání
- Jen u dětí průměrnou a nadprůměrnou inteligencí

Vymezení

- Porucha učení může vyskytovat souběžně s jinými formami postižení jako např. smyslové vady, LMD, mentální retardace, sociální a emocionální poruchy nebo souběžně s jinými vlivy prostředí např. kulturní zvláštnosti, nedostatečná nebo nevhodná výuka, psychogenní činitele
- Důležité je **zachování inteligence v pásmu průměru a nadprůměru**, pak se jedná podle MKN – 10 o specifické poruchy učení (Matějček, 1996)

Příčiny - etiologie

- Genetická porucha, dědičná dispozice
- Drobné poškození mozku, nerovnoměrné zrání jednotlivých funkcí, dysfunkce CNS
- Kombinace obou
- Nejasná příčina

Důsledky

- Neovlivňují jen oblast školních dovedností
- Dopad do sociální oblasti: neúspěch
=pocity méněcennosti

ADD/ADHD

mezinárodní klasifikace nemocí

- Porucha pozornosti
- ADD porucha pozornosti bez hyperaktivity
- ADHD porucha pozornosti s hyperaktivitou

Diagnostika ve 3 faktorech: hyperaktivita, impulzitivita a nepozornost

Podmínkou chování trvající po dobu 6 měsíců

Základní druhy poruch učení:

- ***DYSLEXIE***
- ***DYSGRAFIE***
- ***DYSORTOGRAFIE***
- ***DYSKALKULIE***

- ***DYSPINXIE***
- ***DYSMÚZIE***
- ***DYSPRAXIE***

Dyslexie v předškolním věku??

- Deficity v dílčích funkcích(optická a akustická diferenciacie, diferenciacie figury a pozadí, vnímání tělového schématu, orientace v prostoru, optická paměť, verbálně akustická paměť, optická pozornost, akustická pozornost, akusticko-optické spojení,...)

PSYCHOLOGIE

VÝCHOVY

VÝCHOVA

- **CÍLEVĚDOMÉ**
- **DLOUHODOBÉ**
- **ZÁMĚRNÉ**

proces záměrného působení na dítě za účelem dosáhnout pozitivního rozvoje osobnosti

VÝCHOVA

- Proces záměrného , cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek , umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujících jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.
(Průcha, Walterová, Mareš, 2006)

Cíl výchovy

- Mnohostranná, jednostranná rozvinutá osobnost
- Účinnost výchovy je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů
- Sebevýchova

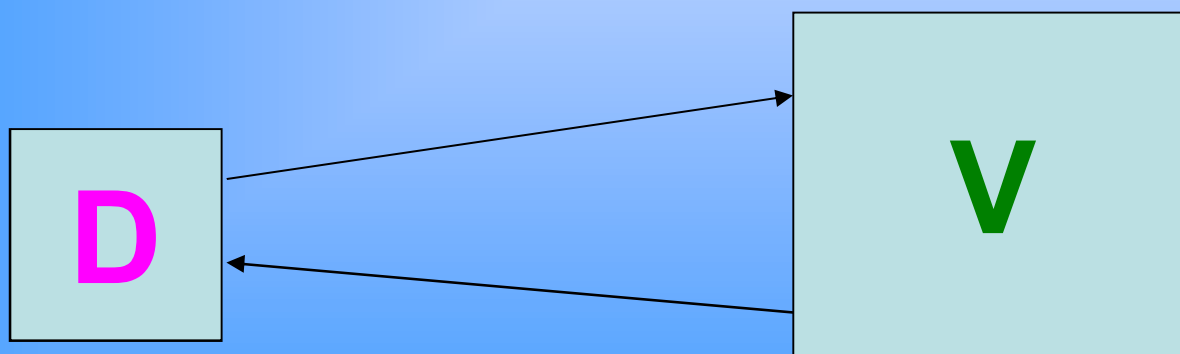
Výchova

- Působení vychovatele nebo výchovné instituce na vychovávané
- Jednosměrný proces
- Dítě objekt výchovy
- Nevyužívalo se aktivity dítěte
- Výsledek pasivní přizpůsobení dítěte

Výchova - interakce

Vzájemné působení
aktivita, seberealizace, sebevýchova
zvláštní případ sociální komunikace

Prostředky výchovy

- **Odměny a tresty** – metoda přirozených následků
- **Přesvědčování**- explicitní, implicitní, využívá intelektu
- **Působení modelu** – účinnější než slovní /kladný, záporný, korigovaný, syntetický/ exemplifikace

Trest

- Přiměřený věku dítěte
- Odsouzení chování, ne osobnost dítěte
- Ihned po činu
- Trestat jen jednou
- Tresty odstupňovat, postupně zvýšit
- Vysvětlit za co je dítě trestáno
- Přirozený následek
- Nevracet se k trestu po vyřešení

Styly výchovy

- Autokratický – autoritativní, dominantní
- Liberální - slabé řízení, volný
- Sociálně integrační - liberální demokratický, optimální

Charakterizujte integrační styl výchovy

- Respektuje osobnost dítěte
- Neprojevuje sílu, moc, převahu nad dětmi
- Je spravedlivý
- Projevuje důvěru k dětem
- Chová se klidně, bez nervozity
- Snaží se dětem porozumět
- Přihlíží k myšlení a citům dětí

Charakterizujte integrační styl výchovy

- Užívá návrhů, otázek, podnětů
- Nemůže se zcela obejít bez trestů
- Využívá metody přirozených následků
- Neznamená pedocentrismus, měkkost a nejistotu
- Podporuje samostatnost a iniciativu
- Působí vlastním příkladem

Způsob výchovy je determinován:

- 1) Společensko-historickými podmínkami
- 2) Osobní zkušenosti a vlastnosti
vychovatelů
- 3) Vlastnosti a zkušenosti vychovávaných

Styly výchovy

- Model dvou dimenzí:
  - 1) **Emoční vztah k dítěti** – láska x nepřátelství
  - 2) **Dimenze řízení** – autonomie x přísná kontrola

ŘÍZENÍ

SILNÉ   STŘEDNÍ   SLABÉ   ROZPORNÉ

EMOČNÍ   **Záporný**   **xxx**   **-----**   **xxx**

VZTAH

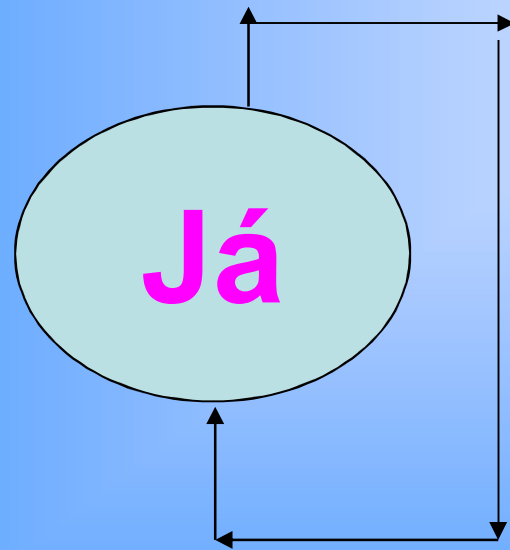
K DÍTĚTI   **střední**   **xxx**

kladný   **ooo**   **ooo**

- nízká četnost
- Ooo příznivý vývoj dítěte
- Xxx nepříznivý vývoj dítěte

Sebevýchova

- Formování koncepce JÁ

Úspěšný učitel

- Musí být profesionálně objektivní. Musí mít rád děti, ale mít profesionální odstup a cit odpovědnosti.
- Profesionál, odborné vzdělání
- Musí být citově zralý, stabilní, - síla ega = spojení realisticky vysoké úrovně sebevědomí a sebedůvěry s povahovou vyrovnaností. Potýkat se s problémy klidně a vyrovnaně, povznést se nad neúspěchy a zklamání.
- Kladný postoj ke své práci, kladný postoj k dětem, schopnost dělat kompromisy, nadhled
- Neúspěšní učitelé se více zaměřují na sebe, chtějí být dominantnější, jsou podezíravější, agresivnější
- Být dobrým řečníkem, umění komunikovat, řešit problémy, percepční dovednosti

Příčiny učitelského stresu

- kázen žáků
- časový tlak
- nemají jasně vymezené hodiny potřebné ki výkonu své práce
- kritika inspektoru, rodičů, vedeni
- nedostatek prostředků k pravidelnému vzdělávání
- malý podíl na řízení školy a přijímaných rozhodnutích
- pracuje s dětmi v relativní izolaci
- osamělé povolání

Zvládání stresu učitele

- znát své vlastní reakce
- zaměření na problém – soustředit se na vymezení problému, zvážit alternativní způsoby řešení,
- zaměření na emoce – zvládat negativní emoce, strategie odpoutání (věnovat se příjemným činnostem, sport), strategie negativního vyhýbání (nebezpečný způsob unikání, pití, drogy), pozitivní myšlení
- jednoduché relaxační techniky , uvědomování tělesného napětí a uvolnění, meditační techniky

Učitelství stres

- Je ovlivován intenzitou stresoru a naší psychofyzickou odolností. Pro někoho může být stresor vzrušující výzvou, pro jiného ničivým tlakem. Tělo se snaží přizpůsobit, po delší době se však hroutí
- GAS Selye, 1976, obecný adaptační syndrom
- 1. poplachová reakce - otřes, snížená odolnost, mobilizace obranných mechanismů
- 2. stadium odporu – různá úroveň adaptace
- 3. stadium vyčerpání – kolaps, zhroucení

Psychologie rodiny

- Rodina – malá sociální skupina
- Primární skupina
- Základní role matky, otce
- Sourozenci – sourozenecké konstelace
- Prarodiče - vztah dětí

Vztah rodič - dítě

- Každodenní rozhovor o běžných životních událostech (emoční podpora), zvyk každodenního společného rozhovoru
- Vyjadřování náklonnosti (kladná emoční vazba, lepší psy vybavenost dítěte v náročných situacích)
- Rodinná diskuse o knihách, časopisech, filmech, programech (potěšení z myšlenkového zkoumání věcí, podpora zvědavosti, vzrušení spojené s objevováním)
- Rodinné návštěvy knihoven, muzeí, divadla, společné aktivity.
- Podpora dítěte v užívání nových slov, vyjadřování (alespon 1 minutu denně věnovat soukromému rozhovoru s dítětem, vzácné)

Režim dne

- Režim rodinného života, každodenní interakce mezi rodiči a dětmi, koníčky a způsoby zábavy a trávení volného času, které rodina upřednostňuje, má vliv na připravenost dítěte pro školní učení
- Vedou děti k tomu, aby moudře využívaly svůj volný čas (pomoc v domácnosti, četba, studium, hraní,..)
- Dopřávají jim nezávislost, ale stále sledují, jak využívají nabídnuté svobody

Režim rodinného života

- Čas vymezený na učení (učí se i tehdy, když nemají úkol, pravidelnost, zavedený řád domácího života)
- Režim dne (pravidelnost v jídelníčku, doba spánku)
- Tiché místo vhodné pro studium a čtení
- Zájem rodiny o koníčky, hry, rozvíjení zájmů

Vybavuje děti návyky, postoji a hodnotami pro školní učení

Požadavky a dohled rodiny

- Přednost školní práce a čtení před televizí a zábavou
- Požadavek přesnosti, odpovědnosti
- Očekávání, že děti budou plnit úkoly na úrovni maxima svých možností
- Přesné a účelné využívání jazyka, vyjadřování
- Pravidla základního chování
- Sledování vrstevnické skupiny
- Průběžná kontrola sledování televize a společné hodnocení programů
- Informovanost rodiče o práci a chování dítěte ve škole

Požadavky na dítě

- To, jaké požadavky rodiče na děti kladou, určuje, co děti považují za důležité (hodnoty v rodině)
- Přispívá, když je v rodině ceněna práce
- K dobrým výsledkům vede úsilí, ne vrozené schopnosti (vést k vytrvalosti)
- Věnovat pozornost prostředí, v němž se děti pohybují